

ХУЛОСАИ

**шурои диссертатсионии 6D.КОА-144 назди Донишгоҳи миллии
Тоҷикистон барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илм**

**Парвандаи аттестатсионии №
қарори шурои диссертатсионӣ
аз 19 сентябри соли 2026, №1**

**Дар бораи сазовор донистани Ҷумъахони Саидшои Латифзода, шаҳрванди
Ҷумҳурии Тоҷикистон ба дараҷаи илмӣ номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ.**

Диссертатсияи Ҷумъахони Саидшои Латифзода дар мавзӯи «Ҳуқуқ ба манзил: масъалаҳои назарӣ ва амалӣ», ки барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯйи ихтисосҳои 5.5.1. Назария ва таърихи ҳуқуқ ва давлат; таърихи таълимот дар бораи ҳуқуқ ва давлат ва 5.5.2. Ҳуқуқи конститутсионӣ; ҳуқуқи мурофиаи судии конститутсионӣ; танзими ҳуқуқии ҳокимияти маҳаллӣ санаи 28-уми марти соли 2026, №93 аз ҷониби шурои диссертатсионии 6D.КОА-0144 назди Донишгоҳи миллии Тоҷикистон (734025, ш. Душанбе, кучаи Буни Ҳисорак, толори шурои диссертатсионии факултети ҳуқуқшиносӣ, фармоиши Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 01 июни соли 2026, №202/ҳя) ба ҳимоя қабул карда шудааст.

Унвонҷӯ Ҷумъахони Саидшои Латифзода соли 2020 шӯбаи рӯзонаи факултети таърих ва ҳуқуқи Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи А. Рӯдакиро бо ихтисоси таърих. ҳуқуқ ва соли 2023 факултети ҳуқуқшиносии Донишгоҳи миллии Тоҷикистонро бо маълумоти дуҷум бо ихтисоси ҳуқуқшиносӣ хатм намудааст.

Унвонҷӯ аз соли 2021 ба сифати ассистенти кафедраи ҳуқуқ ва муносибатҳои байналмилалӣ Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи А. Рӯдакӣ фаъолиятро оғоз намуда, солҳои 2024-2025 ба сифати муовини декан оид ба тарбия дар факултети таърих, ҳуқуқ ва муносибатҳои байналмилалӣ Донишгоҳи мазкур фаъолият намудааст. Айни замон, ба сифати муаллими калон дар кафедраи ҳуқуқшиносии факултети таърих, ҳуқуқ ва муносибатҳои байналмилалӣ Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи А. Рӯдакӣ фаъолият дорад.

Диссертатсияи мазкур дар ҷаласаи кафедраи ҳуқуқшиносӣ факултети таърих, ҳуқуқ ва муносибатҳои байналмилалӣ Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ аз 23.феврари соли 2026, №7 муҳокима ва ба ҳимоя тавсия шудааст.

Роҳбарии илмӣ: Раҳмон Дилшод Сафарбек – роҳбари Дастгоҳи Маҷлиси миллии Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ, профессор.

Мушовири илмӣ: Яқубзода Сабоҳат Нарзулло – доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ, дотсенти кафедраи ҳуқуқи конститутсионӣ ва маъмури факултети ҳуқуқшиносӣ Донишгоҳи миллии Тоҷикистон.

Муқарризони расмӣ:

– **Раҷабзода Равшан Муҳитдин** – доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ, профессори кафедраи назарияи давлат ва ҳуқуқи факултети ҳуқуқшиносии Академияи идоракунии давлатии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон;

– **Мирзозода Шаҳриёр Мунаввар** – номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ, мудири бахши умумии Хадамоти назорати давлатӣ дар соҳаи меҳнат, муҳоҷират ва шуғли аҳоли.

Ба ҳайси муассисаи пешбар Муассисаи таълимии таҳсилоти олии «Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон» (ш. Душанбе).

Дар хулосаи муассисаи пешбар, ки аз ҷониби ташхисгар, Солеҳзода Ф.Ф. номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ, дотсенти кафедраи фанҳои давлатӣ-ҳуқуқи факултети № 2 Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, (5.5.2. Ҳуқуқи конститутсионӣ, ҳуқуқи мурофиаи судии конститутсионӣ; танзими ҳуқуқи ҳокимияти маҳаллӣ) омода гардида, аз ҷониби раиси семинари васеи илмӣ-назариявӣ, номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ, дотсент, сардори кафедраи фанҳои давлатӣ-ҳуқуқи факултети № 2 Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, дотсент Каримзода У.К. ва котиби ҷаласа сардори кабинети кафедраи фанҳои давлатӣ-ҳуқуқи факултети №2 Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон майори милитсия Қурбонзода Ҷ.Ғ. имзо ва аз ҷониби сардори шӯъбаи кадрҳои Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон Саидзода А.Р. дар санаи 31.08.2026 сол тасдиқ шудааст, иброз медорад, ки диссертатсия ба талаботи бандҳои 31, 33, 34 ва 35-и «Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ», ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-юми июни соли 2021, №267 тасдиқ шудааст, мутобиқат менамояд.

Бояд қайд намуд, ки рисолаи илмӣ аз ҷониби муаллиф мустақилона навишта шуда, дорой сатҳи баланди мантиқӣ мебошад. Дар рафти таҳқиқоти диссертатсионӣ қонунгузори амалкунанда вобаста ба масъалаи мавриди назар таҳлили ҳамаҷониба гардидааст. Дар натиҷаи таҳлил паҳлӯҳои мусбати қонунгузори мазкур муайян ва ҳамзамон, баъзе камбудиву норасоии он ошкор карда шуданд. Муаллиф дар асоси таҳлили анҷомдода пешниҳодҳои мушаххаси назариявиро таҳия намуд, ки барои бартараф намудани камбудии муайянгардида ва такмили танзими ҳуқуқӣ равона шудаанд.

Аз ҷониби рисоланавис шарҳу маънидоди муаллифона оид ба муаммоҳои назариявӣ ва амалии мавзуи таҳқиқот пешбарӣ гардида, дар асоси онҳо пешниҳодҳои коркард шудаанд, ки ба ҳалли вазифаҳои қайдгардида, ҳам дар сатҳи назариявӣ ва ҳам дар сатҳи амалӣ равона мешаванд. Унвонҷӯ доир ба таҳқиқоти диссертатсионӣ 9 мақолаи илмӣ ба таъб расонидааст, ки аз ин шумора 6 адади он дар маҷаллаҳои тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва 3 мақолаи дигар дар нашрияҳои дигар ба нашр расидаанд.

I. Мақолаҳои, ки дар маҷаллаҳои тақризшаванда ва тавсиякардаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба таъб расидаанд:

[1-М]. Ҷумъахони, С.Л. Ҳуқуқи инсон ба манзил: асосҳои танзими ҳуқуқи байналмилалӣ ва миллӣ [Матн] / С.Л. Ҷумъахони // Идоракунии давлатӣ. Бахши илмҳои ҳуқуқшиносӣ. – 2023. – №4/2 (64). – С. 324-332. ISSN-2664-0651

[2-М]. Ҷумъахони, С.Л. Роҳҳо ва тарзҳои ҳимояи ҳуқуқ ба манзил [Матн] / С.Л. Ҷумъахони // Қонунгузорӣ. – 2024. – №3 (55). – С. 18-29. ISSN 2410-2903

[3-М]. Ҷумъахони, С.Л. Ҷойгоҳи ҳуқуқ ба манзил дар низоми ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд [Матн] / М.К. Мазарифов., С.Л. Ҷумъахони // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. – 2024. – №6 (1). – С. 233-239. ISSN-2413-5151

[4-М]. Ҷумъахони, С.Л. Ташаккул ва рушди ҳуқуқ ба манзил дар марҳилаҳои гуногуни таърихӣ [Матн] / С.Л. Ҷумъахони // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. – 2025 – №8. – С. 305-314. ISSN-2413-5151

[5-М]. Раҳмон, Д.С., Ҷумахони, С.Л. Таҳлили муқоисавӣ-ҳуқуқии ҳуқуқ ба манзил дар давлатҳои алоҳида [Матн] / Д.С. Раҳмон, С.Л. Ҷумахони // Қонунгузорӣ. – №4(60). – 2025. – С. 192-199. ISSN 2410-2903

[6-М]. Якубзода, С.Н., Ҷумахони, С.Л. Танзими ҳуқуқии тарзҳои ҳимояи ҳуқуқ ба манзил дар Ҷумҳурии Тоҷикистон [Матн] / С.Н. Якубзода, С.Л. Ҷумахони // Қонунгузорӣ. – №4(60). – 2025. – С. 200-207 ISSN 2410-2903

II. Мақолаҳои, ки дар маҷмуаҳо ва дигар нашрияҳои илмӣ-амалӣ ба таъб расидаанд:

[7-М]. Ҷумъахони, С.Л. Мафҳум ва хусусиятҳои манзил: таҳлили назариявӣ-ҳуқуқӣ [Матн] / С.Л. Ҷумъахони // Маводи конференсияи байналмилалӣ илмӣ-амалӣ таҳти унвони «Ҳифзи ҳуқуқи инсон ва масъалаи муқовимат ба коррупсия дар ҷаҳони муосир: концепсияҳо, воқеият ва дурнамо» (1-2 декабри соли 2023, ш. Душанбе). – С. 441-454.

[8-М]. Ҷумъахони, С.Л. Кафолатҳои байналмилалӣ ва миллии ҳуқуқ ба манзил [Матн] / Д.С. Раҳмон, С.Л. Ҷумъахони // Маводи Конференсияи байналмилалӣ илмӣ-назариявӣ таҳти унвони «Масъалаҳои мубрами маърифати ҳуқуқӣ дар шароити ҷаҳонишавӣ: дастовард ва дурнамо» бахшида

ба «Соли маърифати ҳуқуқӣ» ва 30-солагии қабули Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон (4 ноябри соли 2024, ш. Кӯлоб). – С. 106-114.

[9-М]. Ҷумъахони, С.Л. Падидаи ҳуқуқ ба манзил ва инъикоси он дар таърихнигории таърихи ҳуқуқи халқи тоҷик [Матн] / С.Л. Ҷумъахони // Маводи конференсияи ҷумҳуриявии илмӣ-назариявӣ дар мавзуи «Фарҳанги сулҳофарии Пешвои миллат – заминаи эҳёи Ваҳдати миллӣ ва бақои Истиқлоли давлатӣ» бахшида ба 28-солагии Ваҳдати миллӣ ва 80-солагии Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ (ш. Кӯлоб 21 июни соли 2025). – С. 183-186.

Ба автореферати диссертатсия аз ҷониби шахсони зерин тақризҳо навишта шуда, ба шурои диссертатсионӣ ворид шудаанд:

Сафарбекзода Ҳ.С. – доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ, профессор вакили Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон.

Қодирзода Д.С. – номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ, дотсент, сардори шӯъбаи Хадамоти назорати давлатӣ дар соҳаи меҳнат, муҳоҷират ва шуғли аҳоли дар шаҳри Душанбе.

Аминзода А.Х. – доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ, дотсенти кафедраи ҳуқуқ ва идораи давлатии факултети сиёсат ва идораи давлатии ДДБ ба номи Носири Хусрав.

Ҳамаи тақризҳо мусбат арзёбӣ гардида, дар онҳо баъзе эродҳое оварда шудаанд, ки баҳсталабанд.

1. Мафҳуми пешниҳодшавандаи «манзил» доираи нисбатан васеи объектҳоро фаро мегирад. Ба мақсад мувофиқ мебуд, агар дар автореферат меъёрҳои фарқкунандаи «манзил» аз «ҷойи будубош» ва дигар объектҳои муваккатан истифодашаванда боз ҳам мушаххастар нишон дода мешуданд. Ин масъала. махсусан барои амалияи судӣ ва муайяи намудани ҳудуди дахлнопазирии манзил. аҳаммияти амалӣ дорад.

2. Дар қисми таҳлили мукоисавӣ таҷрибаи як қатор давлатҳои хориҷӣ мавриди омӯзиш қарор гирифтааст. Бо вучуди аҳаммияти чунин таҳлил, ҷудо намудани он механизмҳое, ки бо дарназардошти шароити иҷтимоӣ, иқтисодӣ ва ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон метавонанд бевосита татбиқ гарданд, метавонист арзиши амалии пешниҳодҳоро боз ҳам бештар намояд. Ҳамчунин, пешниҳоди вобаста ба ҷалби ширкатҳои сохтмонӣ ба ташкили фонди манзили иҷтимоӣ ва истифодаи қарзҳои имтиёзнок ба асосноккунии муфассали механизми ҳуқуқӣ ва иқтисодии татбиқи онҳо ниёз дорад.

3. Дар автореферат ба даврабандии таърихии ташаккули ҳуқуқ ба манзил ҷои назаррас дода шудааст, вале мебуд, агар довталаб дар баробари ин ба таҷрибаи муосири судии Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба баҳсҳои манзилӣ бештар таваҷҷуҳ намуда, ҳулосаҳои ҳудро бо мисолҳои мушаххаси амалияи ҳуқуқтатбиқнамоӣ тақвият меод.

4. Дар баробари арзёбии мусбати автореферат, баъзе нуктаҳо метавонанд мавриди баҳс ва тавзеҳи иловагӣ қарор гиранд. Аввалан, пешниҳоди илова намудани моддаи 71 ба Кодекси манзил дорой аҳаммияти амалӣ мебошад, вале қисми зиёди тарзҳои дар он пешбинишуда аз механизмҳои умумии ҷимояи ҳуқуқҳои маданӣ сарчашма мегиранд. Аз ин рӯ, шарҳи муфасссалтари зарурати мустаҳкам намудани онҳо маҳз дар Кодекси манзил ва нишон додани хусусиятҳои махсуси татбиқи ҳар як тарзнисбат ба муносибатҳои манзилӣ мувофиқи мақсад мебуд.

5. Дар автореферат таҷрибаи давлатҳои хориҷӣ мавриди омӯзиш қарор гирифта, як қатор роҳҳои мусбати танзими ҳуқуқ ба манзил нишон дода шудаанд. Бо вуҷуди ин, барои баланд бардоштани аҳаммияти амалии таҳқиқот ҷудо намудани меъёрҳои мушаххасе, ки тибқи онҳо таҷрибаи хориҷӣ ҳамчун барои Ҷумҳурии Тоҷикистон қобили қабул ё ғайриқобили қабул арзёбӣ мешавад, метавонист таҳлилро боз ҳам мукаммалтар гардонад.

Бояд қайд намоем, ки эродҳои мазкур хусусияти ҷузъӣ дошта, сифат ва сатҳи рисолаи анҷомдодашударо коҳиш намедиҳанд, балки мавқеи муаллифро ҳангоми ҳалли масъалаҳои гуногун дар алоҳидагӣ нишон медиҳанд.

Муқарризон ва муассисаи пешбар бо назардошти муқаррароти бандҳои 67-70 ва 74-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-уми июни соли 2021, №267 (бо тағйири иловаҳо аз 26 июни соли 2023, №295) тасдиқ шудааст, интиҳоб ва таъйин гардидаанд.

Бояд зикр намуд, ки муқарризони расмӣ ва муассисаи пешбар аз рӯйи ихтисоси 5.5.1. Назария ва таърихи ҳуқуқ ва давлат; таърихи таълимот дар бораи ҳуқуқ ва давлат ва 5.5.2. Ҳуқуқи конститутсионӣ, ҳуқуқи муҳофизати судии конститутсионӣ; танзими ҳуқуқи ҳокимияти маҳаллӣ интиҳоб гардида, таҳқиқоти илмие, ки онҳо ба анҷом расонидаанд ба мавзӯи таҳқиқоти муаллиф алоқамандии зич дорад.

Шурои диссертатсионӣ қайд мекунад, ки аз тарафи доғалаби дараҷаи илмӣ дар асоси иҷро кардани таҳқиқоти илмӣ:

- **коркард карда шуд:** Таҳқиқоти мазкур аввалин кори илмӣ дар ин самт ба ҳисоб рафта, нағзони илмиаш дар он зоҳир мегардад, ки муаллиф бори нахуст дар сатҳи кори илмӣ масъалаҳои ҳуқуқ ба манзил: масъалаҳои назарӣ ва амалӣ ба таври комплексӣ ва ҳамаҷониба таҳлил намудааст;

- **пешниҳод шудааст:** Ёлғомияи Куруши Кабир нақши муҳими таърихӣ дар ташаккули ҳуқуқ ба манзил доштааст. Гарчанде ки дар он ба таври равшан ибораи «ҳуқуқ ба манзил» истифода нашудааст, амалҳои Куруш нишон медоданд, ки ӯ ба моликият ва манзили мардум эҳтиром мегузошт ва барои барқарорсозии манзилҳои аздастрафта тадбирҳо меандешид;

- исбот шудааст: ду хусусияти ҳатмиро ба асос гирифта, бо дарназардошти онҳо мафҳуми «манзил» бояд ду намуди биноро дар бар гирад: 1) манзил, новобаста аз шакли моликият ё биноҳои бесоҳибе, ки ба фонди манзил дохил карда шудаанд; 2) дигар биноҳо ё иншооте, ки ба фонди манзил дохил карда нашудаанд. Ҳарду намуди биноҳо барои истиқомати доимӣ ё муваққатӣ пешбинӣ шудаанд ва махфиятро таъмин мекунанд;

- чорӣ намудан: Бо дарназардошти самти амалигардонии ҳимояи ҳуқуқ ба манзил аз ҷониби мақомоти давлатӣ ва субъектҳои дахлдор «механизмҳои ҳимояи онро метавон ба чор гурӯҳи калон ҷудо намуд:

а) худмуҳофизатӣ;

б) механизмҳои судии ҳимояи ҳуқуқ ба манзил (низоми судии ҚТ, ки дар қисми дуюми моддаи 84-и Конститутсия дарҷ ёфтаанд);

в) механизмҳои ғайрисудии ҳимояи ҳуқуқ ба манзил (Президенти ҚТ, мақомоти прокуратура, мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатӣ, Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон ва ғ.);

г) механизмҳои ҷамъиятии ҳимояи ҳуқуқ ба манзил (ташкilotҳои ҷамъиятӣ, воситаҳои ахбори омма, иттифоқҳои касаба ва ғ.).».

Аҳамияти назариявӣ ва амалии таҳқиқот. Аҳамияти назариявӣ ва амалии таҳқиқот дар он ифода меёбад, ки хулосаҳо ва пешниҳодҳои дар натиҷаи таҳқиқоти диссертатсионӣ бадастомада мумкин аст барои ҳалли масъалаҳои назариявӣ ва амалӣ дар самти ҳуқуқ ба манзил истифода карда шаванд.

Аҳамияти назариявии таҳқиқот дар он зоҳир мегардад, ки хулоса ва таклифу пешниҳодҳои дар он манзургардида метавонанд барои ҳалли як қатор масъалаҳои назарияи давлат ва ҳуқуқ, ки ба ҳуқуқ ва озодиҳои инсон бахшида шудаанд, мусоидат намоянд. Истифодаи маводи диссертатсия дар таҳлили хулосабарории мавзӯҳои назариявӣ, таърихӣ-ҳуқуқӣ ва соҳавӣ-ҳуқуқӣ маълумотҳо ва маводҳои нави илмиро пешниҳод менамояд. Хулоса ва пешниҳодҳои дар натиҷаи таҳқиқоти диссертатсионӣ оид ба ҳуқуқ ба манзил, роҳҳо ва механизмҳои ғиёз намудани он бадастомада мумкин аст дар ҳалли як қатор мушкилоти дар илмҳои назарияи давлат ва ҳуқуқ, ҳуқуқи инсон, механизмҳои ҳимояи ҳуқуқи инсон, ҳуқуқи ҷиноятӣ, ҳуқуқи манзил ва умуман илми ҳуқуқшиносӣ мавҷудбуда, истифода гарданд..

Вобаста ба масъалагузори дар диссертатсия ҷойдошта натиҷаҳои диссертатсияи мазкурро дар раванди омузиши фанни «Назария ва таърихи ҳуқуқ ва давлат», аз ҷумла курси махсуси «Ҳуқуқи конституционӣ» истифода бурдан ба мақсад мувофиқ хоҳанд буд. Қобили зикр аст, ки дар диссертатсияи мазкур сарчашмаҳои динӣ-ҳуқуқии даврони зардуштӣ ва мусулмонӣ, қонунгузори замони шуравӣ, қонунгузори муосири Тоҷикистон,

қонунгузории давлатҳои хориҷӣ ва санадҳои байналмилалӣ васеъ истифода шудаанд..

- **баён шуд**, ки мафҳуми механизмҳои ҳимояи ҳуқуқ ба манзилро дар шакли зерин маънидод намудан ба мақсад мувофиқ аст: механизмҳои ҳимояи ҳуқуқ ба манзил гуфта, роҳу воситаҳои ҳуқуқии ҳимояи онро меноманд, ки дар асоси шаклҳои муайян (судӣ, ғайрисудӣ ва ҷамъиятӣ) аз ҷониби субъектони дахлдор (мақомоти ҳокимияти давлатӣ, ҷомеаи шахрвандӣ ва ҳуди шахс) ба роҳ монда шуда, ҷиҳати таъмини воқеии ҳуқуқи шахс ба манзил мусоидат менамоянд. Зери мафҳуми механизмҳои миллии ҳимояи ҳуқуқ ба манзил он роҳу воситаҳои фаҳмида мешаванд, ки қонунгузории ҚТ баҳри ҳимоя намудани ин ҳуқуқи шахс муайян намудааст. Азбаски механизми миллии ҳимояи ҳуқуқ ба манзилро Конститутсия ва қонунгузории кишвар муайян намудааст, онҳоро механизмҳои ҳуқуқии ҳимояи ҳуқуқ ба манзил номидан мумкин аст.

- **ошкор гардидани** он ки бо дарназардошти таҳлилҳои адабиёти илмӣ ватанӣ, хориҷӣ, инчунин қонунгузории кишвар ва таҳлили муқоисавии қонунгузории манзили мамлакат бо қонунгузории баъзе давлатҳои ИДМ, махсусан Кодекси манзили ФР зарур шуморида мешавад, ки масъалаи ҳифзи ҳуқуқ ба манзил дар муқаррароти Кодекси манзили ҚТ пешбинӣ карда шавад.

- **омухта шуданд:** Конститутсияи ҚТ, қонунгузории миллий, кодексҳо, қонунҳо, санадҳои меъёрии ҳуқуқии зерқонунӣ, барнома ва стратегияҳои давлатӣ.

- **аз нав тақмил додан:** диссертатсия таҳқиқоти ҳамачонибаи илмӣ оид ба ҷанбаҳои назариявӣ ва амалии ҳуқуқ ба манзилро дар бар мегирад. Дар он, марҳилаҳои таърихӣ ташаккул ва рушди институти ҳуқуқ ба манзил дар ҳуқуқи халқи тоҷик мавриди таҳлили муфасссал қарор гирифта, заминаҳои меъёрии он дар қонунгузории миллий шарҳ ва тавзеҳ ёфтаанд. Ҳамзамон, ба санадҳои меъёрии ҳуқуқии байналмилалӣ, ки ҳуқуқ ба манзилро ба ҳайси як унсурӣ ҷудонашавандаи ҳуқуқҳои иҷтимоӣ ва иқтисодии инсон эътироф менамоянд, таваҷҷуҳи махсус зоҳир шудааст.

- **муайян карда шуданд**, ки таҷрибаи кишварҳои хориҷиро дар соҳаи танзими ҳуқуқ ба манзил бо қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон муқоиса намуда, равишҳо ва механизмҳои самаранокӣ хориҷиро мавриди таҳлил қарор додааст. Маҷмуи таҳқиқоти гузаронидашуда, усули таҳлили мураккаби ҳуқуқӣ ва баррасии таҷрибаи байналмилалӣ, арзиши баланди илмӣ ин диссертатсияро муайян менамояд ва асоси тавсеаи минбаъдаи ҳуқуқ ба манзил ҳамчун яке аз ҳуқуқҳои иҷтимоии инсонро фароҳам месозад.

- **офарида шуд:** Бо дарназардошти аҳамият ва ҷойгоҳи ҳуқуқ ба манзил дар низоми давлатдорӣ тоҷикон дар марҳилаҳои муайяни таърихӣ метавон ташаккул ва инкишофи онро ба чор марҳилаи асосӣ ҷудо намуд:

1) марҳилаи якум пайдоиш ва таҳаввули унусурҳои хоси ҳуқуқ ба манзил дар давраи зардуштӣ;

2) зинаи инкишофи ҳуқуқ ба манзил ва василаҳои эътирофномаи он дар давраи амали ҳуқуқи мусулмонӣ;

3) Давраи шӯравӣ, ки дар он ҳуқуқ ба манзил дар сарзамини тоҷикон шакл гирифта, рушд кард;

4) Давраи соҳибистиқлолӣ, ки бо васеъ намудани муносибатҳо ва таъмин намудани кафолатҳои давлатӣ ба татбиқи ҳуқуқи шаҳрвандон ба манзил равона шудааст..

- **муаррифӣ карда шуд:** дар давраи Авасто, ки яке аз марҳилаҳои бунёди ташаккули тафаккури ҳуқуқӣ ва иҷтимоии халқҳои ориёӣ ба ҳисоб меравад, ҳуқуқ ба манзил ҳамчун яке аз арзишҳои муҳими иҷтимоӣ ва ахлоқӣ эътироф ва ҳифз мегардид. Манзил на танҳо ҳамчун ҷои зист, балки ҳамчун муҳити муқаддаси зиндагии инсон, оила ва ҷомеа баррасӣ мешуд. Дар таълимоти авестой манзил бо мафҳумҳои покӣ, амният, тартибот ва суботи иҷтимоӣ иртиботи зич дошт. Танзими муносибатҳо вобаста ба манзил ва моликият дар он давра асосан тавассути қоидаҳои динӣ, меъёрҳои давлатӣ ва урфу одатҳои ҷомеа амалӣ мегардид. Моликияти шахсӣ, аз ҷумла манзил, ҳамчун натиҷаи меҳнати ҳалол ва асоси зиндагии мустақили инсон ҳимоя мешуд.

- **асоснок шудааст,** ки ҳуқуқ ба манзил дар таърихи халқи тоҷик шаклҳои анъанавӣ ва одатиро паси сар намуда, ба низоми иҷтимоии шӯравӣ ва ниҳоят ба иқтисоди бозорӣ табдил ёфтааст. Вазъи кунунии ҳуқуқ ба манзил дар Тоҷикистон дар пасманзари дастовардҳо ва санадҳои таърихи тӯлонӣ ва тағйироти иҷтимоӣ ташаккул ёфтааст. Дар шароити кунунӣ давлат ва ҳукумати мамлакат баҳри таъмини ҳуқуқи шаҳрвандон ба манзил маҷмуи тадбирҳои муҳиму афзалиятноки ҳуқуқӣ, иҷтимоӣ ва барномавӣ стратегиро роҳандозӣ намуда истодааст;

- **истифода шудаанд:** Дар диссертатсияи мазкур сарчашмаҳои динӣ-ҳуқуқии даврони зардуштӣ ва мусулмонӣ, қонунгузории замони шӯравӣ, қонунгузории муосири Тоҷикистон, қонунгузории давлатҳои хориҷӣ ва санадҳои байналмилалӣ васеъ истифода шудаанд. Ҳамзамон санадҳои, ки дар самти ҳуқуқ ба манзил аз ҷониби Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар ҚТ қабул шудаанд ва омори солони вазорату идораҳо ва дигар мақомоти давлатӣ ҳамчун заминаи эмпирикии рисола хизмат намудаанд;

- **муайян шудаанд:** Бо дарназардошти самти амалигардонии ҳимояи ҳуқуқ ба манзил аз ҷониби мақомоти давлатӣ ва субъектҳои дахлдор механизмҳои ҳимояи онро метавон ба чор гурӯҳи калон ҷудо намуд:

а) худмуҳофизатӣ;

б) механизмҳои судии ҷимояи ҳуқуқ ба манзил (низомии судии ҚТ, ки дар қисми дуюми м. 84 Конститутсия дарҷ ёфтаанд);

в) механизмҳои ғайрисудии ҷимояи ҳуқуқ ба манзил (Президенти ҚТ, мақомоти прокуратура, мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатӣ, Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон ва ғ.);

г) механизмҳои ҷамъиятӣ ҷимояи ҳуқуқ ба манзил (ташкilotҳои ҷамъиятӣ, воситаҳои ахбори омма, иттифоқҳои касаба ва ғ.).

- **истифода шуданд:** Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, кодексҳо, қонунҳо, санадҳои меъёрии ҳуқуқии зерқонунӣ, барнома ва стратегияҳои давлатӣ.

Саҳми шахсии докталаби дараҷаи илмӣ дар таҳқиқот. Саҳми шахсии муаллиф дар нуктаҳои илмие, ки ба ҷимоя пешниҳод шудаанд, нағзони илмии диссертатсия, мақолаҳои илмии муаллиф, маърузаҳо дар семинарҳои назариявӣ ва конференсияҳои илмӣ-амалӣ таҷассум ёфтааст.

Дар маҷлиси шурои диссертатсионӣ аз 19 сентябри соли 2026 қарор қабул карда шуд, ки ба Ҷумъахони Саидшои Латифзода дараҷаи илмии номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ дода шавад.

Ҳангоми гузаронидани овоздиҳии пинҳонӣ дар шурои диссертатсионӣ аз 18 нафар аъзои шурои диссертатсионӣ, ки бо фармони Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 01 июни соли 2026, №202/ҳя тасдиқ гардидааст 14 нафар иштирок доштанд, ки аз онҳо 6 нафарашон доктор аз рӯи ихтисоси диссертатсияи баррасишаванда мебошанд. Аз 14 нафар аъзои шурои диссертатсионии дар ҷаласа иштирокдошта, овоз доданд: ба тарафдории додани дараҷаи илмии номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ 14 нафар, муқобил нест, бетараф - нест, бюллетенҳои безътибор - нест.

**Раиси шурои диссертатсионӣ,
доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ, профессор**

Назарзода А.Қ.

**Котиби илмии шурои диссертатсионӣ
номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ**

Мирзозода Қ.Х.

19 сентябри соли 2026